

ВАСИЛЬ ОМЕЛЯНЕНКО: ПРО ОСОБИСТЕ – ВІДВЕРТО

Про особисте життя майстра глиняної декоративної скульптури, Василя Омеляненка із селища Опішне Полтавської області. За основу статті взято спогади 2012–2017 років.

Ключові слова: Василь Омеляненко, Опішне, сім'я, спогади.

Василь Омеляненко – гончар з Опішного Полтавської області відомий, передовсім, своєю декоративною зооморфною скульптурою. Ще в дитинстві він навчився ліпити глиняну іграшку, гончарювати, самотужки оволодів прийомами декорування виробів. Упродовж тридцяти п'яти років (1950–1985) Василь Онуфрійович працював у заводі «Художній керамік» майстром дитячої іграшки, майстром з виготовлення декоративної скульптури, майстром творчої лабораторії. З початку 1960-х був учасником мистецьких виставок як зарубіжних, так і вітчизняних. Нині він член Національної Спілки художників України і Національної Спілки майстрів народного мистецтва України, заслужений майстер народної творчості України, лауреат Всеукраїнської премії імені Данила Щербаківського і Державної премії України імені Тараса Шевченка.

Проте тут мовиться не про трудові успіхи великого майстра, а про його особисте життя. В основі статті лежать спогади Василя Омеляненка. Найтепліші й найяскравіші з них сягають раннього дитинства. 1930-ті роки відбилися у пам'яті Василя Онуфрійовича частими переселеннями з місця на місце, голодом і холодом, а також першими заробленими грошима. Спогади 1940-х років у нього пов'язані з подіями війни, післявоєнними заробітчанськими турботами. 1950-ті роки прикметні для майстра тим, що він розпочав самостійне життя, влаштувався на роботу, відмічені першим коханням, одруженням, народженням дитини. 1960-ті – 1980-ті – це переважно спогади про роботу: непрості стосунки в колективі й поряд з тим набуття досвіду, зростання творчого потенціалу, участь у виставках. Починаючи з 1990-х життя Василя Омеляненка йде розмірено, але у постійній творчості. За численними званнями стоїть звичайна людина зі своїми радощами й жалями, здобутками й невдачами, зі своїм приватним, найчастіше для більшості невідомим, життям. Від природи скромний Василь Омеляненко про особисте розповідав не надто охоче, та все ж, з його згоди переповім спогади, які стосуються юності й зрілих років.

Перше кохання прийшло до Омеляненка 1954 року в образі простої опішнянської дівчини Насті. Зустрічалися часто бо Василь мав шляхетні наміри, проте дівчина, либонь, не була налаштована на серйозні стосунки й молоді люди розсталися. Василь Омеляненко мав на той час уже 30 років, то ж мріяв про сім'ю, про дітей. І згодом, нове кохання зіграло його душу. Цього разу почуття до Марії Пукало (дів. Багрій) виявилися взаємними, адже їх об'єднали спільні інтереси, жінка також працювала в артілі «Художній керамік» малювальницею. Марія була наймолодшою, четвертою, в сім'ї гончаря Юхима Багрія. Двоє з дітей Юхима, саме Марія і її єдиний старший брат Іван, наслідуючи батька, пов'язали свої життя з гончарством. Вони навчалися в Опішнянській школі майстрів художньої кераміки (1936–1941), яку закінчили у 1938 – Іван, а в 1939 – Марія. Після закінчення керамічної школи обоє працювали в гончарному цеху при будівельному заводі в м.Єреван (Вірменія). З початком війни 1941–1945 років Марія повернулася в Опішне, а Івана було мобілізовано на фронт, де той і загинув 1943 року.

По закінченню війни 1941–1945 років Марія вийшла заміж за Івана Пукало і 1946 народила сина Віктора. 1949 в сім'ї з'явилася донька Тамара. Чоловік отримував невелику пенсію, був інвалідом війни, й продавав на місцевому базарі канцтовари, Марія стала працювати малювальницею в артілі «Художній керамік». Здавалося, що життя починало налагоджуватися, проте 1953-го Іван Пукало, який мав серйозні проблеми зі здоров'ям, помер, а Марія, залишилася вдовою з двома малолітніми дітьми на руках. Проте життя продовжувалося, а доля повернула до жінки хорошого доброго чоловіка – Василя Омеляненка. Василь з Марією працювали в одному цеху, зустрічалися по дорозі в завод, часто разом ходили на обід та з роботи. Окрім того, Василь був цікавим співрозмовником. Уміння вислухати й зрозуміти, підтримати прихилило вдовину душу до молодого чоловіка. Попри невдоволення матері, Палажки Опанасівни, яка

була проти одруження сина з вдовою, бо та була старшою на кілька років ще й мала двох дітей, Василь і Марія 1946 року одружилися. Вирішивши жити окремо, винаймали квартиру, а восени 1957 сім'я перейшли жити до власної оселі. 1958 в сім'ї Омелянєнків народилася донька Наталка. Згодом Василь Онуфрійович всиновив і дітей Марії від першого шлюбу.

Родина Василя Омелянєнка. Верхній ряд (зліва-направо): тітка Олександра, мати Палажка брат Петро з дружиною Софією, Володимир Швидкий з дружиною. Нижній ряд (зліва-направо): Йосип Швидкий, дядько Олексій, тітка Єфросинія, Василь Омелянєнко з дружиною Марією, сином Віталієм і донькою Наталкою. Опішне, Полтавщина, близько 1961 року.

Майже 20 років сім'я прожила у невеликій глиняній хатинці і тільки у 1974–1977 рр. глава сім'ї обклав її цеглою, добудував веранду і ще одну кімнату. Все ж жили Омелянєнки, як і більшість опішнян на той час, дуже скромно. Дорослі ходили на завод, старші діти – до школи, меншу Наталку, разом з онуком Олексієм, сином Василєвого брата Петра, няньчила баба Палажка. Вона мала складний характер, не любила й не поважала жодної із своїх невісток, все ж онуків доглядала.

З великою теплотою Василь Омелянєнко згадував свого молодшого брата. У дитинстві вони разом долучилися до глини, ліпили іграшку, один за одним прийшли працювати в «Художній керамік» де й пропрацювали, сидячи завжди поруч, більше ніж 25 років. Особисте життя Петра склалося невдало й великою мірою завдяки втручанню в його стосунки із жінками матері. Та й характером він вдався у матір. Наприкінці життя Петро залишився одинаком і тільки Василь не відвернувся від нього. Помер Петро Омелянєнко у січні 2010 року, не доживши кілька місяців до 80-річчя. Василь Онуфрійович до останнього дня доглядав брата, забезпечував ліками, їжею. Довгими вечорами брати згадували дитинство, молодість. Василь як тільки міг підбадьорював Петра, рятуючи його від самотності.

Через негаразди в сім'ї, конфлікт матері, Петра, його жінок і Василя, який також був втягнутий у нього бо щиросердно співчував братові, набув розголосу в усьому селищі. Мати навіть скаржилася на синів селищному голові. Щоб якось вийти зі складної ситуації мусили приймати рішення. У 1980 році Палажка Опанасівна не без великої охоти, згодилася переїхати на батьківщину в Бугаївку, що у Київщині. Там у 1985 році Палажка Омелянєнко і спочила, тяжко переживаючи не найкращі часи у своєму житті. Василь Онуфрійович не любить торкатися даної теми, можливо його й гризуть докори сумління, за те що родина не змогла дійти згоди. Гадаю Палажка Опанасівна вважала себе нещасною ї вдалася також непроста доля. Все ж цій жінці треба віддати шану в тому, що вона народила й виховала таких достойних, талановитих синів як Василь і Петро Омелянєнки.

Сам Василь Омеляненко був дуже радий, що свого часу спромігся відійти від матері й жив з сім'єю одноосібно. І хоч хатинка їхня була тісна й небагата все ж у ній він почував себе господарем. Може б його влаштувало таке існування й надалі, адже до матеріальних принад Омеляненко був байдужий. Проте росли діти, а з ними і їхні потреби. Закінчив школу Син Віктор і наприкінці 1960-х років став жити і працювати окремо. 1971 року відійшла від сім'ї й старша донька, Тамара. Проте не все залагодилося в її сім'ї. Наступного, 1972 вона з маленькою донечкою знову оселилася в батьків й жила разом з ними близько 15 років. 1979 пішла заміж і менша, Наталка, проте і в неї не склалося життя з першим чоловіком – вона також повернулася жити до батьків. Тож сімейні негаразди доньок знову об'єднали їх з батьками в одній хаті. В середині 1970-х років в житті Василя Омеляненка було чимало проблем. Негаразди на роботі, непрості стосунки з окремими членами колективу і керівництвом заводу і як наслідок негаразди зі здоров'ям. Через постійне нервове і фізичне напруження він був змушений на певний час розрахуватися із «Художнього кераміка». В Омеляненків з'явилися плани переїхати у Васильків Київської області. Майстер навіть влаштувався на роботу в тамтешній керамічний завод. Проте трішки заспокоївшись зрозумів, що погарячував, тому знову повернувся в Опішне у «Художній керамік». Він по іншому поглянув на свої проблеми й, рятуючись від негативних емоцій, ще глибше поринув у творчість.

У середині 1970-х років Марія Юхимівна вийшла на пенсію, й зайнялася домашнім господарством. Василь Онуфрійович продовжував працювати вдома. Місця для роботи було небагато, тож великих виробів він у той період дома не робив, а зосередився на виготовленні композицій, іграшки, «монетки». Дружина і донька Наталка, хоча й зрідка все ж допомагали розмальовувати вироби. Отже життя родини потихеньку пливло своїм руслом. Хоча печалі й радощі в сім'ї постійно чергувалися. У лютому 1982 року Омеляненки отримали звістку про смерть сина Віктора, чоловік загинув на будівництві атомної станції у Курчатові, Курської області. У середині 1980-х років доньки Омеляненків вдруге повиходили заміж. Тамара побралася з Василем Онищенком й оселилася у сусідньому селі Попівка, Наталка – з Городніченком Олексієм з Опішного й осіла з ним недалеко від батьків. Відтоді життя Омеляненків дещо устаткувалося.

Не зважаючи на різноманітні життєві і побутові негаразди, Василь Омеляненко постійно продовжував творити. У 1985 році майстер вийшов на заслужений відпочинок. Ця подія для Омеляненка була довгоочікувано щасливою. Він, нарешті, став вільним від виконання щоденної норми й міг зосередитися тільки на творчості. Для Омеляненка з виходом на пенсію розпочався новий, яскравий етап у житті. Василь Онуфрійович тоді працював більше для задоволення. Хоча коли наступили складні 1990-і заняття гончарством знову виручило сім'ю. У той час багато людей в Опішному перестали отримувати постійну зарплатню, закривалися підприємства, у тому числі й гончарні, люди втрачали заробіток. Найбільш заповзятливі починали займатися підприємницькою діяльністю. Для опішнян це могло бути і зараз стало саме гончарство. Проте налагодження гончарного виробництва – справа не з простих. Небагато хто з колишніх працівників керамічних підприємств Опішного тоді стали облаштовувати власні майстерні вдома. А у Омеляненка майстерня надовго не зачинялася й запах вологої глини майже ніколи не вивірювався з його домівки.

Що ж до особистого життя? Як і в кожній сім'ї у подружжя Василя і Марії Омеляненків були свої внутрішні проблеми, різноманітні негаразди і труднощі. Проте частіше справи і турботи дітей, як і в більшості родин, виходили на передній план. М'який і поступливий за характером, від природи тихий, Василь Онуфрійович, намагався залагоджувати мирно складні життєвські ситуації. Не терплячи скандалів, піддавався більш жорсткій за характером дружині, старався більше мовчати. Але якщо у побутових ділах він поступався, то стосовно творчих справ, був непохитний. Не дивлячись на те, що дружина часто *«бурчала, що хватить робити»* він продовжував займатися улюбленою і найголовнішою справою свого життя, адже саме у занятті гончарством була його *«віддушина»*.

Наприкінці 1990-х хвороба дружини, змусила Василя Онуфрійовича тимчасово припинити роботу. Та й то хоча б зрідка він ліпив іграшку чи виготовляв монетку. Василь самовіддано доглядав Марію, яка *«останній рік зовсім злягла»*. Він був поряд до останнього її подиху. Марія Юхимівна пішла з життя 5 січня 2004 року – померла практично на руках у чоловіка. Старі люди кажуть, що воліють помирати першими від своєї половини, адже так вони можуть сподіватися, що в хвилину смерті поряд буде той, хто проведе тебе в останню путь. Василю Онуфрійовичу судилося проваджати свою Марію. У будь якому віці важко втрачати близьку людину. За майже пів століття спільного життя Василь і Марія стали наче б то одним цілим їхні долі сплелися, як гілки старих дерев. Втративши дружину Василь Онуфрійович засумував. До того ж немолодий

організм майже 80-літнього чоловіка був виснажений багатьма безсонними ночами і тяжкою працею. Близько пів року він не міг оговтатися від утрати. І знову саме глина повернула майстра до життя. Потроху оговтавшись, він з новими силами *«приступив до глини»*. Минуло вже більше 10 років по смерті дружини тож Василь Онуфрійович при звичаївся жити один. Допомагають і доньки Тамара й Наталка. Майстер казав, що допомагає йому *«триматися на плаву»* щодення фіззарядка, гарний настрій і, звісно, глина.

Василь Омеляненко зі своїми творами. Опішне, Полтавщина, 2014.

Цього року Василю Омеляненку виповнилося 93. Два роки тому, навесні 2016, він тяжко перехворів, переніс складну операцію та його жага до життя переборолла хворобу. Наразі він також не зовсім здоровий. Але, попри за все, роботу не полишає, знову ліпить своїх знаменитих *«левиків»*, *«коників»*, *«баринь»*. Не проходить жодного дня, щоб він не брався до роботи. Готує глину, формує вироби, декорує, стежить за процесом висушування, випалює. Майстер дивується, коли чує від людей, що їх дістає нудьга. Йому ж ніколи не нудно зі своїми витворами, бо прагне зробити їх ще кращими. Василь Омеляненко шкодує лише про те, що ту красу, яку бачить навколо, тільки частково може *«перевести в глину»*. Шкодує, що може не встигнути втілити в життя всі творчі задуми, які рояться в його голові *«все в життя не вкладається, бо воно таке коротке»*...

О частной жизни мастера глиняной декоративной скульптуры, Василя Омеляненко из поселка Опішня Полтавской области. Статья написана на основе воспоминаний мастера 2012–2017 годов.

Ключевые слова: Василь Омеляненко, Опішня, семья, воспоминания.

About the private life of the master of clay decorative sculpture Vasyl Omelianenko from the village of Opishne, Poltava oblast. The article is written based on the memoirs of the master of 2012–2017.

Keywords: Vasyl Omelianenko, Opishne, the family, memories.